Tvrzení 1. *Jazyk* $A = \{\langle \mathcal{M} \rangle \mid$ *výpočet TS* $\mathcal{M}$ *nad slovem* ε *je konečný*$\}$ *není rekurzivní.*

Myšlenka důkazu. Budeme chtít ukázat, že nějaký jazyk, o kterém víme, že není rekurzivní, se redukuje na jazyk A. Pak jazyk A jistě nemůže být rekurzivní.

Protože víme, že pokud $L \leq_m R$ a L není rekurzivní, pak ani R není rekurzivní.

Přirozenou volbou takového známého nerekurzivního jazyka je HALT, protože stejně jako v jazyce A rozhoduje o příslušnosti slova do jazyka HALT konečnost nějakého výpočtu Turingova stroje. Chceme tedy najít redukci HALT $\leq_m A$.

Pro připomenutí: HALT $= \{\langle \mathcal{M}, w \rangle \mid$ výpočet TM $\mathcal{M}$ nad slovem w je konečný$\}$

Chceme tedy vymyslet, jak z kódu dvojice $\langle \mathcal{M}, w \rangle$, kde $\mathcal{M}$ je Turingův stroj a w je slovo nad jeho abecedou, algoritmicky zkonstruovat kód takového TM $\mathcal{M}'$, že výpočet TM $\mathcal{M}$ nad slovem w je konečný právě tehdy, když výpočet TM $\mathcal{M}'$ nad slovem ε je konečný.

Jinými slovy $\langle \mathcal{M}, w \rangle \in$ HALT právě tehdy, když $\langle \mathcal{M}' \rangle \in A$.

Chtěli bychom tedy zkonstruovat takový Turingův stroj, který se nad vstupem ε chová stejně jako TM $\mathcal{M}$ nad vstupem w. Můžeme si konstrukci trochu ulehčit a zkonstruovat TM, který se dokonce nad každým vstupem chová jako TM $\mathcal{M}$ nad vstupem w. Takový stroj získáme ze stroje $\mathcal{M}$ tak, že do stroje $\mathcal{M}$ natvrdo zakódujeme vstupní slovo w. Tedy stroj $\mathcal{M}'$ pro libovolný vstup smaže vstupní pásku, zapíše na ni slovo w a dál se bude chovat úplně stejně jako stroj $\mathcal{M}$. Tím docílíme toho, že se stroj $\mathcal{M}'$ chová na každém vstupu stejně, jako TM $\mathcal{M}$ na vstupu w.

Když se TM $\mathcal{M}'$ bude nad každým vstupem chovat jako stroj $\mathcal{M}$ nad vstupem w, bude se tak jistě chovat i nad vstupem ε.

Důkaz. Ukážeme, že platí vztah HALT $\leq_m A$, pak jazyk A nemůže být rekurzivní. Označme Σ abecedu jazyka HALT a Φ abecedu jazyka A.

O jaké abecedy se konkrétně jedná, pro nás není podstatné. Ale ve skutečnosti $\Sigma = \{0, 1, \#\}$ a $\Phi = \{0, 1\}$.

Pro libovolný Turingův stroj $\mathcal{M}$ a slovo w označme jako $\mathcal{T}_{\mathcal{M},w}$ Turingův stroj, který se pro libovolný vstup chová následujícím způsobem:

Stroj $\mathcal{T}_{\mathcal{M},w}$ je přesně stroj $\mathcal{M}'$ z myšlenky důkazu, jen je parametrizovaný libovolným strojem $\mathcal{M}$ a slovem w.

1. Smaž vstupní pásku.
2. Zapiš na vstupní pásku slovo w a posuň hlavu zpět na začátek pásky.
3. Spusť výpočet stroje $\mathcal{M}$ (tedy přepni se do počátečního stavu stroje $\mathcal{M}$).

Dále označme jako $\mathcal{T}_\infty$ stroj, který pro libovolný vstup cyklí.

Definujeme funkci $f \colon \Sigma^* \to \Phi^*$ pro každé slovo $x \in \Sigma^*$ následujícím předpisem:

$$f(x) = \begin{cases} \langle \mathcal{T}_{\mathcal{M},w} \rangle, & \text{jestliže } x = \langle \mathcal{M}, w \rangle \text{ pro nějaký TM } \mathcal{M} \text{ a slovo } w, \\ \langle \mathcal{T}_\infty \rangle, & \text{jinak.} \end{cases}$$

Druhý případ v definici je nutný, aby funkce f byla totální. Ne každé slovo nad abecedou Σ je totiž kódem dvojice TM a slova.

Ukážeme, že funkce f je redukce HALT na A.

Tedy, že f je totální, vyčíslitelná a pro každé $x \in \Sigma^*$ platí $x \in$ HALT $\iff f(x) \in A$.

Funkce f je jistě totální. Také je vyčíslitelná, protože pomocí TM je možné zkontrolovat, jestli je slovo x kódem dvojice TM a slova, a také je možné zkonstruovat kód příslušného Turingova stroje $\mathcal{T}_{\mathcal{M},w}$ nebo $\mathcal{T}_\infty$. Obě tyto úlohy je totiž možné vyřešit algoritmicky.

Zbývá dokázat, že pro každé slovo $x \in \Sigma^*$ platí $x \in \mathrm{HALT}$ právě tehdy, když $f(x) \in A$. Dokážeme obě tyto implikace:

- „$\Rightarrow$“: Předpokládejme, že $x \in \mathrm{HALT}$. Tedy z definice jazyka HALT platí $x = \langle \mathcal{M}, w \rangle$, kde $\mathcal{M}$ je Turingův stroj, jehož výpočet nad slovem w je konečný. Z definice funkce f dostáváme, že $f(x) = f(\langle \mathcal{M}, w \rangle) = \langle \mathcal{T}_{\mathcal{M},w} \rangle$.

  Výpočet TM $\mathcal{T}_{\mathcal{M},w}$ nad každým vstupním slovem je také konečný, protože tento TM v prvním kroku smaže vstupní pásku, ve druhém na ni zapíše slovo w a pak spustí výpočet stroje $\mathcal{M}$, a ten je z předpokladu na slově w konečný. Tím spíše je tedy konečný výpočet TM $\mathcal{T}_{\mathcal{M},w}$ nad slovem ε, a tedy $f(x) = \langle \mathcal{T}_{\mathcal{M},w} \rangle \in A$, což jsme chtěli dokázat.

- „$\Leftarrow$“: Tento směr implikace ukážeme obměnou. Předpokládejme tedy, že $x \notin \mathrm{HALT}$. Rozlišíme dva případy, proč slovo x může nebýt v jazyce HALT:

  Vzpomeňte si, že obměna tvrzení $x \in \mathrm{HALT} \Leftarrow f(x) \in A$ je $x \notin \mathrm{HALT} \Rightarrow f(x) \notin A$

  - *Slovo x není kódem dvojce TM a slova:* Pak z definice funkce f dostáváme $f(x) = \langle \mathcal{T}_\infty \rangle$. Turingův stroj $\mathcal{T}_\infty$ cyklí nad každým vstupem, tím spíše tedy cyklí nad vstupem ε, a tedy $f(x) = \langle \mathcal{T}_\infty \rangle \notin A$, což jsme chtěli dokázat.
  - *Platí $x = \langle \mathcal{M}, w \rangle$, kde $\mathcal{M}$ je Turingův stroj, jehož výpočet nad slovem w je nekonečný:* Z definice funkce f dostáváme, že $f(x) = f(\langle \mathcal{M}, w \rangle) = \langle \mathcal{T}_{\mathcal{M},w} \rangle$.

    Výpočet TM $\mathcal{T}_{\mathcal{M},w}$ nad každým vstupním slovem je také nekonečný, protože tento TM v prvním kroku smaže vstupní pásku, ve druhém na ni zapíše slovo w a pak spustí výpočet stroje $\mathcal{M}$, a ten je z předpokladu na slově w nekonečný. Tím spíše je tedy nekonečný výpočet TM $\mathcal{T}_{\mathcal{M},w}$ nad slovem ε, a tedy $f(x) = \langle \mathcal{T}_{\mathcal{M},w} \rangle \notin A$, což jsme chtěli dokázat.

Ukázali jsme tedy, že platí $\mathrm{HALT} \leq_m A$, a protože jazyk HALT není rekurzivní, nemůže být rekurzivní ani jazyk A. $\square$